Nr 11

Justitieutskottets betänkande med anledning av propositionen 1975:1 såvitt gäller anslag till kriminalvården jämte motioner

ANDRA HUVUDTITELN

Kriminalvården

1. **Kriminalvårdsstyrelsen.** Utskottet tillstyrker regeringens i propositionen 1975:1 bilaga 4 (justitiedepartementet) under punkten F 1 (s. 72 och 73) framlagda förslag och hemställer

att riksdagen till *Kriminalvårdsstyrelsen* för budgetåret 1975/76 anvisar ett förslagsanslag av 37 125 000 kr.

2. **Kriminalvårdsanstalterna.** Regeringen har under punkten F 2 (s. 74–78) föreslagit riksdagen att *dels* bemyndiga regeringen att inrätta två tjänster som kriminalvårdsdirektör i Fe 24, *dels* till Kriminalvårdsanstalterna för budgetåret 1975/76 anvisa ett förslagsanslag av 410 335 000 kr.

Motioner

I motionen 1975:136 av herr Helén m. fl. (fp) hemställs såvitt nu är i fråga *dels* att riksdagen till besöks- och permissionsverksamhet, frigivningsutrustning och frigivningsunderstöd anvisar 750 000 kr. utöver vad regeringen föreslagit under andra huvudtiteln F 2 Kriminalvårdsanstalterna (yrkande A 2), *dels* att riksdagen begär att den beslutade utredningen av konsekvenserna av olika former av isolering och av möjligheterna att ersätta dylika åtgärder med andra samt av ökad lekmannamedverkan vid beslut om isoleringsåtgärder ges parlamentarisk förankring (yrkande B 6), *dels* att riksdagen beslutar anta sådan ändring av 47 § lagen om kriminalvård i anstalt, att isolering som disciplinär bestraffning tas bort (yrkande C 2), *dels* att riksdagen beslutar att 50 § lagen om kriminalvård i anstalt angående enrumsplacering i avbidan på beslut i disciplinärende utgår ur lagen (yrkande C 3).

I motionen 1975:721 av herr Polstam m. fl. (c) hemställs såvitt nu är i fråga att riksdagen beslutar *dels* att under punkten F 2 Kriminalvårdsanstalterna anslå ett i förhållande till regeringens förslag med 500 000 kr. förhöjt anslag på 410 835 000 kr. för att täcka omkostnader för permitterade och frigivna (yrkande 2), *dels* att hos regeringen begära en utvärdering av kriminalvårdens arbetsdrift syftande till att åstadkomma en ökad flexibilitet

och större möjligheter att inom ramen för verksamheten på anstalterna ge de intagna meningsfull sysselsättning (yrkande 5).

I motionen 1975:724 av herr Åkerlind (m) hemställs såvitt nu är i fråga att riksdagen hos regeringen begär *dels* utökning av antalet assistenter inom fångvården (yrkande A 2), *dels* att den som friges från fångvårdsanstalt före utskrivning skall vara försedd med identitetskort, körkort – om han har rätt till detta – samt skattsedel (yrkande B).

I motionen 1975:765 av herr Åkerlind (m) hemställs att riksdagen hos regeringen begär utredning och förslag om att bidrag till uppehälle skall utges genom försäkringskassan enligt vad i motionen 1975:724 anförts.

I motionen 1975:1100 av herr Bohman m. fl. (m) hemställs såvitt nu är i fråga att riksdagen begär att regeringen till prövning upptar de förslag som i motionen framlagts angående förhållandena för kvinnliga intagna samt tjänstgöringsfördelningen mellan manlig och kvinnlig vårdpersonal (yrkande 15).

I motionen 1975:1112 av fru Kristensson (m) hemställs att riksdagen hos regeringen ger till känna att medel ur anslaget Kriminalvårdsanstalterna inte bör utgå till KRUM.

I motionen 1975:1117 av fru Lindquist (m) och fru Diesen (m) hemställs att riksdagen till frivillig kontaktverksamhet för budgetåret 1975/76 anvisar ett anslag om 200 000 kronor.

Utskottet

För ett fortsatt successivt genomförande av det av statsmakterna i samband med 1973 års kriminalvårdsreform beslutade nya regionala systemet inom kriminalvården beräknar departementschefen under nu ifrågavarande punkt medel under halvt budgetår för två tjänster som kriminalvårdsdirektör, två tjänster som kriminalvårdsinspektör, två tjänster som inspektör och tre tjänster som biträde. Utskottet finner icke anledning till erinran mot medelsberäkningen härvidlag. Utskottet tillstyrker också begärt bemyndigande för regeringen att inrätta de två tjänsterna som kriminalvårdsdirektör.

I linje med utskottets uttalanden föregående år rörande de häktades situation (JuU 1974:2 och JuU 1974:5) ser utskottet med tillfredsställelse att medel beräknas för vissa tjänster i syfte att i ökad utsträckning bereda intagna på allmänna häkten sysselsättning. Utskottet har ingen erinran mot medelsberäkningen härvidlag.

Under ifrågavarande punkt anför departementschefen att den sjunkande beläggningen på kriminalvårdsanstalterna gör det nödvändigt med en reducering av anstalternas platsantal. Under hänvisning till uttalandet av 1974 års riksdag vid behandlingen av 6 § lagen om kriminalvård i anstalt (JuU

1974:2 s. 37–39, rskr 1974:99) att målsättningen bör vara att straffverkställigheten även för korttidsklientelet skall ske i lokalanstalt framhåller han vidare att reduceringen av platsantalet bör göras vid några öppna och slutna riksanstalter. I linje härmed har Kungl. Maj:t i december 1974 förordnat om minskning av platsantalet på vissa anstalter med följande antal: Kumla 140, Lärbro 60, Tidaholm 40, Ulriksfors 33 och Kalmar 20 platser. Reduceringen skall ske successivt och med vissa undantag vara avslutad senast den 30 juni 1976.

Utskottet delar departementschefens uppfattning att den sjunkande beläggningen på kriminalvårdsanstalterna bör föranleda en reducering av platsantalet. I överensstämmelse med tankegångarna bakom kriminalvårdsreformen bör, som departementschefen framhåller, reduceringen göras vid riksanstalter. Någon erinran synes i och för sig inte kunna riktas mot beslutet om vilka anstalter som bör komma i fråga för nedskärningen om man håller bedömningarna inom kriminalvårdens ram. Särskilda svårigheter kan dock reduceringen på anstalterna inom det allmänna stödområdet – Ulriksfors i Jämtland och Lärbro på norra Gotland – medföra för berörda orter och regioner. Då minskningen är betydligt större beträffande Lärbro än beträffande Ulriksfors, har utskottet ägnat särskild uppmärksamhet åt de olägenheter som reduceringen av platsantalet på Lärbroanstalten kan få för bl. a. regionens serviceunderlag.

Lärbroanstalten, som ursprungligen uppförts som beredskapssjukhus, övertogs av kriminalvården 1957 som ett provisorium. Den har f. n. 98 platser. Personalen uppgår till 41 personer. De intagna utgörs f. n. i huvudsak av rattfylleristerna och andra korttidsdömda. Anstaltens arbetsdrift försiggår dels i en grovkonfektionsverkstad med tillverkning av militärtält, dels i en kontorsvaruverkstad med tillverkning av kontorspärmar. Verkstäderna har nominellt 40 resp. 45 platser och sysselsätter fyra resp. fem arbetsledare. Vid anstalten förekommer också skogsarbete av ett skogslag vari ingår 5 à 10 intagna och en arbetsledare.

Industriverksamheten bedrivs i för ändamålet väl lämpade lokaler och med utnyttjande av god maskinell utrustning. De intagnas bostadsutrymmen och framför allt köksutrymmena är däremot hårt slitna. Kriminalvårdsstyrelsen har i sina petita för nästkommande budgetår begärt 2 175 000 kr. för en ombyggnad av anstaltens kök och matsal.

En reducering av antalet platser i enlighet med regeringens förslag kommer enligt vad utskottet erfarit för Lärbros vidkommande att föranleda indragning av arton tjänster fr. o. m. den 1 juli 1976. Vidare kommer en helårstjänst för sjuksköterska att omvandlas till en halvtidstjänst.

Vid studiebesök på Gotland och i Lärbro har för utskottet påvisats de starkt negativa effekterna från sysselsättningssynpunkt av en reducering av platsantalet i den omfattning som beslutats. Även om arbetsmarknadsmässiga och regionalpolitiska synpunkter inte kan tillmätas någon egentlig betydelse när det gäller kriminalvårdens organisation, kan enligt utskottets mening inte bortses från att det aktuella beslutet står i strid med de re-

gionalpolitiska strävandena att genom sysselsättningsfrämjande åtgärder stödja arbetsmarknaden på norra Gotland. Från lokala myndigheter och från den berörda personalen, som endast i mycket begränsad utsträckning synes kunna beredas annan anställning på Gotland, har anförts att olägenheterna skulle bli avsevärt mindre om reduceringen av platsantalet på Lärbro begränsades till 40 platser. Vid en sådan lösning skulle också såväl skogsarbetena som arbetsdriften vid en av verkstäderna kunna fortsättas i oförminskad omfattning.

Med hänsyn till angivna omständigheter förordar utskottet att reduceringen av platsantalet på Lärbro begränsas till 40 i stället för till 60 platser. I följd härav bör platsantalet minskas i motsvarande mån på andra riksanstalter. Reduceringen bör enligt vad utskottet erfarit kunna ske med 10 platser på envar av anstalterna Skänninge och Hinseberg. Även denna reducering bör vara avslutad senast den 30 juni 1976.

Utskottet vill tillägga att det är nödvändigt att arbetsmarknadsmyndigheterna och regeringen beaktar konsekvenserna från sysselsättningssynpunkt av nu ifrågavarande beslut. Utskottet förutsätter att möjligheterna noga övervägs att kompensera aktuella regioner för den förlust av arbetstillfällen som beslutet innebär. Det sagda gäller naturligtvis i särskilt hög grad beträffande Lärbro och Ulriksfors. Beträffande Lärbro bör, om driften vid anstaltens grovkonfektionsverkstad läggs ned, särskild uppmärksamhet ägnas åt möjligheterna att – i försvarets materielverks eller annan regi – fortsätta tälttillverkningen inom regionen.

Vad utskottet sålunda anfört bör ges regeringen till känna.

Flera av de föreliggande motionsyrkandena har samband med de vid 1973 års kriminalvårdsreform och 1974 års lagstiftning om kriminalvård i anstalt aktualiserade frågorna om olika samhällsorgans ansvar för kriminalvårdens klienter och om samarbetet och kostnadsfördelningen mellan dessa organ. Det gäller de yrkanden om en höjning av anslaget under förevarande punkt som framställs i motionerna 136 (yrkande A 2) och 721 (yrkande 2). Motionsyrkandena utgår båda från en begäran av kriminalvårdsstyrelsen i petita om medel för att förbättra besöks- och permissionsverksamheten och för att kunna garantera de frigivna dels ett bidrag om 400 kr. för uppehället under den första tiden efter frigivningen, dels ett bidrag till den första månadshyran. Det ökade medelsbehovet beräknas i motionen 136 till 750 000 kr. och i motionen 721 till 500 000 kr. Anknytning till berörda samarbetsfrågor har också yrkandena i motionerna 724 och 765 om en utökning av antalet assistenter, om utbetalning genom försäkringskassans försorg av bidrag till den frigivnes uppehälle och om åtgärder för att den frigivne skall vara försedd med identitetskort, skattsedel m. m. Till en början vill utskottet konstatera att regeringens förslag i denna del innebär en ökning av anslagsposten Omkostnader för permitterade, frigivna m. fl. med 989 000 kr. Beloppet avses bl. a. för förbättring av besöks- och permissionsförhållandena samt för beklädnadsutrustning i samband med

frigivning.

Frågan om det i motionerna 136 och 721 förespråkade generella frigivningsstödet berör nära den tidigare godtagna principen att kriminalvårdens klienter har samma rätt till samhällets stöd- och vårdinsatser som andra medborgare. Ansvaret för att den frigivne under den första, erfarenhetsmässigt mest kritiska tiden efter det han lämnat anstalten kommer i åtnjutande av erforderligt ekonomiskt stöd skall enligt statsmakternas klart uttalade ställningstagande åvila samhällets ordinära hjälp- och stödorgan. Som framgår av vad utskottet anför nedan under avsnittet om frivården har emellertid det av riksdagen förra året förordade arbetet på att finna lösningar på hithörande samarbetsfrågor och frågor om ansvars- och kostnadsfördelningen mellan olika samhällsorgan ännu inte lett till önskvärt resultat. Det råder sålunda fortfarande betydande ojämnheter i fråga om kommunernas engagemang i de frigivnas problem. Med hänsyn härtill anser utskottet i linje med vad kriminalvårdsstyrelsen och motionärerna föreslagit att kriminalvården – såsom en tillfällig lösning intill dess garantier skapats för insatser av samhällets ordinära hjälp- och stödorgan – bör ges möjlighet att i viss utsträckning ekonomiskt stödja de frigivna under den första tiden efter frigivningen. Det härav föranledda medelsbehovet har av kriminalvårdsstyrelsen beräknats till 500 000 kr. Anslaget under förevarande punkt bör räknas upp med detta belopp. Att i detta sammanhang i enlighet med önskemålet i motionen 765 begära förslag om att bidraget till den frigivnes uppehälle skall utges genom försäkringskassan anser utskottet mindre lämpligt, bl. a. eftersom viss behovsprövning av bidragets storlek kan erfordras. I det fortsatta arbetet på samordningsfrågorna bör dock uppmärksamhet ägnas åt ordningen för utbetalningen av ifrågakommande bidrag, så att inte onödigt dröjsmål uppkommer till men för den frigivne.

Yrkandet i motionen 724 om en utökning av antalet assistenter vid kriminalvårdsanstalterna motiveras med önskemålet att assistenterna skall kunna hinna med att på ett tillfredsställande sätt sköta bl. a. frigivningsförberedelserna. Utskottet ansluter sig i och för sig till tanken bakom motionsyrkandet, som ligger helt i linje med kriminalvårdsreformens syfte att frigivningen av de intagna bör förberedas på ett tidigare stadium och mera effektivt än förut. Kriminalvårdsreformen innebär emellertid å andra sidan också att frigivningsförberedelserna i fortsättningen i ökad utsträckning skall ankomma på frivårdens personal så att bl. a. anstalternas assistenter i större omfattning skall kunna ägna sig åt kvalificerade sociala och terapeutiska uppgifter. Vid bedömningen av motionsspörsmålet måste också beaktas de förstärkningar av frivårdens resurser för verksamhet vid bl. a. lokalanstalter som departementschefen föreslår. Härtill kommer att anstaltspersonalens arbetsuppgifter mer i detalj f. n. övervägs av en särskilt tillkallad sakkunnig. I avvaktan på resultatet av detta utredningarbete, som väntas föreligga nästa år, bör enligt utskottets mening motionsförslaget inte vinna bifall.

Utskottet ser också positivt på det i samma motion framförda önskemålet

att den frigivne före utskrivningen skall vara försedd med identitetskort, skattsedel och liknande handlingar. Medverkan vid anskaffande av handlingar av detta slag ingår enligt utskottets mening som ett naturligt och självklart led i frigivningsförberedelserna. Utskottet förutsätter att kriminalvårdsstyrelsen genom lämpliga åtgärder tillser att sådan medverkan lämnas. Någon åtgärd från riksdagens sida i anledning av motionsyrkandet påkallas inte.

I motionen 721 begärs en utvärdering av kriminalvårdens arbetsdrift i syfte att åstadkomma en ökad flexibilitet och större möjligheter att inom ramen för verksamheten på anstalterna ge de intagna meningsfull sysselsättning.

I anslutning till yrkandet vill utskottet peka på att målet för kriminalvårdens arbetsdrift är att såvitt möjligt ge den intagne ett arbete som främjar hans utsikter att efter frigivningen inordna sig i arbetslivet. I linje härmed försöker kriminalvårdsstyrelsen att genom förändringar och rationaliseringar anpassa arbetsdriften till förhållandena på den öppna marknaden och ge de intagna möjlighet till ett differentierat yrkesval. Under de senaste åren har t. ex. ett antal konfektionsverkstäder lagts ned och ersatts med arbetsgrenar som bättre svarar mot efterfrågan på arbetskraft i samhället. Kriminalvårdsstyrelsen avser också att omstrukturera vissa diverseverkstäder och ge dem en mera terapeutisk inriktning. I linje med motionärernas önskemål ligger även den pågående uppbyggnaden av studieverksamheten vilken sker parallellt med en minskning av den konventionella arbetsdriften. Härvidlag kan utskottet hänvisa till att departementschefen under förevarande anslag beräknar medel för tio tjänster som studieledare, varvid ett motsvarande antal tjänster som verkmästare och verkstadsförman kan dras in. I sammanhanget bör också nämnas propositionen 1975:45, vari bl. a. föreslås en överflyttning av huvudmannaskapet för den yrkesinriktade utbildningen vid kriminalvårdsanstalterna från kriminalvårdsstyrelsen till arbetsmarknadsstyrelsen och skolöverstyrelsen. Härigenom kommer arbetsförmedlingen att få ansvaret för att de intagna redan under anstaltsvistelsen ges studie- och yrkesvägledning. Det anförda visar enligt utskottets mening att de av motionärerna aktualiserade frågeställningarna är föremål för både kriminalvårdsstyrelsens och vederbörande departements uppmärksamhet. Någon särskild åtgärd från riksdagens sida i anledning av motionen 721 i den här delen påkallas därför inte.

I motionen 1100 tas upp frågan om förhållandena för de kvinnliga intagna. Enligt motionärerna bör placeringsprinciperna för kvinnor anpassas till vad som gäller för män och övervägas om det finns skäl att i framtiden ha särskilda anstalter för kvinnliga intagna. Motionärerna anser att man också bör överväga att låta både kvinnlig och manlig personal tjänstgöra på de olika kriminalvårdsanstalterna.

Utskottet vill i anslutning till motionärernas förslag erinra om utskottets uttalanden i ämnet år 1973 och år 1974, då utskottet anförde som självklart att de kvinnliga intagna hade samma behov av och samma rätt till anstalts-

placering i närheten av hemorten som manliga intagna. Utskottet antydde en sådan lösning av placeringsfrågan att man kunde inrätta särskilda avdelningar för kvinnor vid vissa lokalanstalter. Förra året förordade utskottet också en prövning av möjligheterna att göra sådana omdisponeringar att vissa av de befintliga frigångshemmen i storstadsområdena helt eller delvis kunde tas i anspråk för kvinnliga intagna.

Enligt vad utskottet inhämtat ägnas frågan om placeringen av kvinnliga intagna speciell uppmärksamhet i samband med det arbete som pågår med att söka fastställa behovet av lokalanstaltsplatser och frigångsplatser i landet. I planerna för lokalanstalterna i Helsingborg och Stockholm ingår att det på dessa anstalter skall inrymmas platser för kvinnor. Vidare kommer möjlighet att beredas kvinnliga intagna som studerar att enligt 34 § lagen om kriminalvård i anstalt vistas vid ett nytt inackorderingshem som inom kort öppnas i Uppsala. Enligt vad utskottet erfarit tillämpas bestämmelserna i nämnda lagrum om vistelse utanför anstalt liberalt beträffande kvinnliga intagna.

Mot den angivna bakgrunden saknas enligt utskottets mening f. n. anledning för riksdagen att begära några särskilda överväganden i fråga om anstaltsplaceringen av de kvinnliga intagna. Beträffande motionärernas förslag att det bör övervägas att låta både kvinnlig och manlig personal tjänstgöra på de olika anstalterna vill utskottet framhålla att antalet kvinnor bland anstaltspersonalen kraftigt ökat de senaste åren och att det på anstalter för män f. n. tjänstgör – förutom kvinnliga assistenter, sjuksköterskor, styresmän och andra – ett sextiotal kvinnliga vårdare. Denna utveckling mot fler kvinnor på vårdsidan bör enligt utskottets mening fortsätta.

Motionen påkallar inte heller i denna del någon riksdagens åtgärd.

Det i 1974 års statsverksproposition upptagna reservationsanslaget Frivillig kontaktverksamhet m. m. föreslås i årets budgetproposition bli upptaget som en särskild, ny anslagspost om 100 000 kr. under anslaget Kriminalvårdsanstalterna. Anslaget Frivillig kontaktverksamhet, som tillkom under budgetåret 1969/70, har för varje budgetår uppförts med 100 000 kr. I överensstämmelse med tidigare uttalande från riksdagens sida (SU 1969:52) har anslaget stått till kriminalvårdsstyrelsens förfogande för lokala konkreta insatser i vårdarbetet med särskild inriktning på verksamhet som direkt kan främja positiva kontakter mellan kriminalvårdsklientelet och personer utanför kriminalvården. Ur anslaget har under budgetåret 1969/70 Riksförbundet för kriminalvårdens humanisering (KRUM) erhållit bidrag med 40 000 kr., medan 60 000 kr. har ställts till räjongchefernas förfogande för fördelning på både anstalts- och frivårdssidan. Under budgetåren 1970/71–1972/73 har KRUM ur anslaget erhållit bidrag med 38 000 kr. för ettvart av åren och Röda korset 12 000, 15 000 resp. 22 000 kr., medan återstående belopp ställts till räjongchefernas förfogande. Under budgetåret 1973/74 har KRUM erhållit 24 000 kr. och Röda korset 20 000 kr. Därjämte har mindre belopp utgått till Riksförbundet för hjälp åt läkemedelsmissbrukare (RFHL), Riks-

förbundet för sexuell upplysning (RFSU) och Föreningen Verdandi. För innevarande budgetår har kriminalvårdsstyrelsen anvisat 27 000 kr. till vardera Röda korset och KRUM samt 8 000 kr. till RFHL. Resterande belopp har fördelats till regioncheferna och styresmännen vid riksanstalterna. I samband med redogörelsen i propositionen för den nyssnämnda budgettekniska förändringen understryker departementschefen, att någon ändrad inriktning för utnyttjandet av medlen inte avses med den ändrade anslagskonstruktionen. Han betonar också att kriminalvårdsstyrelsen även i fortsättningen bör begära redovisning för de anvisade medlens användning.

I motionen 1112 framställs yrkande av innebörd att medel ur ifrågavarande anslag inte bör utgå till KRUM. Till stöd härför anförs bl. a. att KRUM:s senaste verksamhetsberättelse ger vid handen att förbundet år 1973 vid arbetsstrejker och andra strejker stött de lokala förtroenderåden med insamlade medel och materiel samt anslagit 1 000 kr. till Fångarnas fackliga centralorganisation. Motionären uttalar också att KRUM:s verksamhet vid vissa anstalter har ansetts försvåra det samarbete som bör förekomma mellan personal och intagna. De medel som frigörs vid bifall till motionen bör enligt motionären fördelas mellan Röda korset och de anstalter som har otillräckliga anslag för fritids- och kontaktverksamhet.

I motionen 1117 framställs yrkande som innebär att den ifrågavarande anslagsposten skall uppräknas till 200 000 kr. Yrkandet motiveras bl. a. med att den värdefulla kontaktverksamhet inom kriminalvården som bedrivs av Röda korset, Verdandi, RFHL, RFSU, frikyrkosamfund m. fl. delvis har hämmats till följd av bristande ekonomiska resurser. Särskilt omnämns att Röda korsets kostnader för den frivilliga kontaktverksamheten år 1974 uppgick till omkring 120 000 kr. och beräknas stiga under budgetåret 1975/76 till följd av utökad verksamhet.

I anledning av yrkandet i motionen 1112 vill utskottet erinra om sitt uttalande år 1973 att vissa inslag i KRUM:s verksamhet stått i mindre god överensstämmelse med syftet med de anslagna medlens användning medan andra delar av verksamheten syntes kunna bidra till att öka de intagnas medvetenhet och utveckla deras aktivitet i positiv riktning till gagn för deras återanpassning. Nu liksom åren 1973 och 1974, då frågan om användningen av medel ur förevarande anslag behandlades, anser utskottet att några anvisningar för anslagets disposition inte bör meddelas av riksdagen, utan det bör ankomma på kriminalvårdsstyrelsen att förutsättningslöst mot bakgrund av de erfarenheter som framkommer bl. a. genom redovisning för anvisade medels användning prioritera förekommande bidragsbehov inom ramen för det med anslagsposten avsedda ändamålet. I enlighet härmed avstyrker utskottet bifall till motionen 1112.

Vad gäller den i motionen 1117 föreslagna uppräkningen av anslagsposten Frivillig kontaktverksamhet finner utskottet, som delar motionärernas uppfattning om värdet av den kontaktverksamhet som Röda korset och andra hjälporganisationer bedriver i samarbete med kriminalvårdsstyrelsen, att utrymme saknas för en höjning av anslagsposten. Några anvisningar för med-

lens disposition bör såsom nyss sagts inte meddelas av riksdagen. Under hänvisning till det anförda avstyrker utskottet bifall även till motionen 1117.

Till sist tar utskottet under denna punkt upp ett yrkande i motionen 136 gällande olika frågor om isolering inom kriminalvården vilka behandlades av riksdagen förra året i samband med den nya lagstiftningen om kriminalvård i anstalt. Yrkandena går ut på att riksdagen skall besluta sådana lagändringar att isolering som disciplinär bestraffning och som interimistisk åtgärd i disciplinärende utmönstras. Härjämte yrkas att visst utredningsarbete i olika frågor om isolering som riksdagen uttalade sig för skall ges parlamentarisk förankring.

Enligt 47 § lagen om kriminalvård i anstalt kan som disciplinär bestraffning förekomma varning, inneslutning i enrum under högst sju dagar samt förordnande att viss bestämd tid, högst tio dagar, inte skall inräknas i verkställigheten. De båda sistnämnda åtgärderna kan vidtas i förening. I 50 § ges bestämmelser om interimistiskt beslut om inneslutning i enrum i disciplinärende. Tid för sådan inneslutning, som i intet fall får pågå längre än sju dagar, skall avräknas från den tid för inneslutning som åläggs i ärendet.

De former av tvångsmässig isolering, varom regler ges i bl. a. nu refererade lagrum, behandlades ingående av utskottet i sitt av riksdagen godkända betänkande i anledning av propositionen med förslag till ny lagstiftning om kriminalvård i anstalt m. m. (JuU 1974:2 s. 48 och 49 samt s. 52 och 53). I anledning av motionsyrkanden om att isolering enligt bl. a. ovan angivna paragrafer borde avskaffas uttalade utskottet bl. a. att utskottet – med tanke på att isolering kan innebära betydande risker för allvarliga skadeverkningar för den som drabbas därav – var i princip starkt negativt inställt till isoleringsåtgärder. Innan de tillgreps borde man enligt utskottets mening i största möjliga utsträckning på andra vägar söka komma till rätta med de missförhållanden som kunde aktualisera en isolering. Förhållandena inom anstalterna ansågs emellertid av utskottet på närmare anförda skäl vara sådana att man i praktiken inte kunde avstå från isolering som ett yttersta medel. Utskottet avstyrkte därför bifall till motionsyrkandena. Samtidigt underströk utskottet i olika sammanhang vikten av att stor restriktivitet iakttas vid tillämpningen av bestämmelserna om isolering och att i görligaste mån mindre ingripande åtgärder först noggrant övervägs. Mot bakgrund av utskottets nu skildrade negativa inställning till förekomsten av isoleringsåtgärder uttalade sig utskottet för en utredning av verkningarna av isolering inom kriminalvården och av möjligheterna att ersätta isolering med andra åtgärder. Enligt vad utskottet uttalade borde det överlåtas åt Kungl. Maj:t att meddela närmare anvisningar för utredningsarbetets bedrivande. I anledning av bl. a. ett motionsyrkande om en skyndsam utredning rörande medverkan av lekmän vid användning av isoleringsåtgärder uttalade utskottet att en ökad insyn i enlighet med motionärernas önskemål skulle vara av stort värde inte enbart för de intagna utan även för anstaltspersonalen. En närmare undersökning av hithörande frågor syntes ut-

skottet väl motiverad. Även i detta hänseende borde det enligt utskottets mening överlåtas åt Kungl. Maj:t att besluta om formerna för utredningens bedrivande.

När isoleringsproblematiken nu åter aktualiseras vill utskottet på nytt slå fast sin principiella inställning att man på andra vägar än genom isolering bör söka komma till rätta med missförhållanden som kan aktualisera isolering. Med hänsyn till angelägenheten av att finna alternativa former för ett effektivt upprätthållande av säkerheten och disciplinen inom kriminalvårdsanstalterna hyser utskottet förståelse för den otålighet som präglar utredningsyrkandet i motionen 136. Utskottet utgår från att regeringen, sedan vissa förberedande undersökningar avslutats, snarast kommer att ta ställning till frågan om utredningsarbetets bedrivande. I vad motionsyrkandet har avseende på formerna för de båda utredningarnas bedrivande saknar utskottet dock anledning till annan bedömning än den som gjordes år 1974. Utskottet avstyrker därför bifall till motionen i denna del (yrkande B 6).

Innan resultatet av utredningen av möjligheterna att ersätta isolering med andra åtgärder föreligger kan utskottet icke heller frångå de ställningstaganden till frågan om förekomsten av isolering som disciplinärt medel som riksdagen gjorde förra året. Utskottet avstyrker därför bifall till motionen också i dessa delar (yrkandena C 2 och C 3).

Utskottet saknar anledning till ytterligare uttalanden i anledning av regeringens förslag till medelsberäkning under förevarande punkt.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen beträffande reducering av anstaltsplatser ger regeringen till känna vad utskottet anfört i detta hänseende;
2. att riksdagen beträffande generellt frigivningsstöd i anledning av motionerna 1975:136 i denna del (yrkande A 2 delvis) och 1975:721 i denna del (yrkande 2 delvis) ger regeringen till känna vad utskottet anfört i detta hänseende;
3. att riksdagen beträffande utgivande av bidrag genom försäkringskassa avslår motionen 1975:765;
4. att riksdagen beträffande antalet assistenter vid kriminalvårdsanstalterna avslår motionen 1975:724 i denna del (yrkande A 2);
5. att riksdagen beträffande anskaffande av identitetskort m. m. avslår motionen 1975:724 i denna del (yrkande B);
6. att riksdagen beträffande utvärdering av kriminalvårdens arbetsdrift avslår motionen 721 i denna del (yrkande 5);
7. att riksdagen beträffande kvinnliga intagnas placering m. m. avslår motionen 1975:1100 i denna del (yrkande 15);
8. att riksdagen beträffande bidrag till KRUM avslår motionen 1975:1112;
9. att riksdagen beträffande höjning av anslagsposten Frivillig kontaktverksamhet avslår motionen 1975:1117 i denna del;
10. att riksdagen beträffande utredningen av möjligheterna att er-

sätta isolering med andra åtgärder m. m. avslår motionen 1975:136 i denna del (yrkande B 6);

11. att riksdagen beträffande ändring i 47 § lagen om kriminalvård i anstalt och upphävande av 50 § samma lag avslår motionen 1975:136 i dessa delar (yrkandena C 2 och C 3);
12. att riksdagen beträffande medelsberäkningen i anledning av regeringens förslag och motionerna 1975:136 i denna del (yrkande A 2 delvis) och 1975:721 i denna del (yrkande 2 delvis) samt med avslag på motionen 1975:1117 i denna del till *Kriminalvårdsanstalterna* för budgetåret 1975/76 anvisar ett förslagsanslag av 410 835 000 kr.;
13. att riksdagen beträffande inrättande av tjänster med bifall till regeringens förslag bemyndigar regeringen att inrätta två tjänster som kriminalvårdsdirektör i Fe 24.

3. **Frivården.** Regeringen har under punkten F 3 (s. 78–80) föreslagit riksdagen att till Frivården för budgetåret 1975/76 anvisa ett förslagsanslag av 79 695 000 kr.

Motioner

I motionen 1975:136 av herr Helén m. fl. (fp) hemställs såvitt nu är i fråga *dels* att riksdagen till behandlings- och stödåtgärder för personer i frivård anvisar 477 000 kr. utöver vad regeringen föreslagit under andra huvudtiteln F 3 Frivården (yrkande A 3), *dels* att riksdagen begär att en socialutredning får utreda en samordning mellan socialvård och frivård i enlighet med vad som anförts i motionen (yrkande B 5).

I motionen 1975:138 av herr Nordberg m. fl. (s, c, m, fp, vpk) hemställs *dels* att riksdagen beslutar sådan författningsändring att ersättningen av allmänna medel till frivilliga övervakare fr. o. m. den 1 juli 1975 skall utgöra 100 kr. för månad och övervakningsuppdrag, varav 50 kr. arvode och 50 kr. gottgörelse för beräknade kostnader med anledning av uppdraget (yrkande 1), *dels* att riksdagen beslutar att förslagsanslaget till Frivården i 1975/76 års budget uppförs med 91 917 000 kr. (yrkande 2).

I motionen 1975:324 av herrar Strömberg i Botkyrka (fp) och Westberg i Ljusdal (fp) hemställs att riksdagen hos regeringen begär översyn av ersättningen till övervakarna inom kriminalvården.

I motionen 1975:325 av fru Wiklund m. fl. (c) hemställs *dels* att en omfördelning av kriminalvårdens anslag för 1975/76 sker så att kommunerna ges förbättrade möjligheter till bidrag till familjevårdsverksamheten (yrkande 1), *dels* att fr. o. m. 1977 staten övertar kostnaderna för denna verksamhet (yrkande 2).

I motionen 1975:721 av herr Polstam m. fl. (c) hemställs såvitt nu är i fråga att riksdagen beslutar att under punkten F 3 Frivården anslå ett i förhållande till regeringens förslag med 500 000 kr. förhöjt anslag på 80 195 000 kr. för behandlings- och stödåtgärder (yrkande 3).

I motionen 1975:1108 av herr Hermansson m. fl. (vpk) hemställs såvitt nu är i fråga att riksdagen beslutar att under F 3 Frivården anvisa ett med 20 000 000 kr. uppräknat belopp (yrkande 5).

Utskottet

Regeringens förslag till ökad medelsanvisning under ifrågavarande punkt innebär framför allt fortsatta satsningar i syfte att förverkliga 1973 års principbeslut om reformer inom frivårdssektorn. Av totalt 64 nya tjänster avses sålunda 35 tjänster som assistent och 11 tjänster som biträde för att bereda ett ökat antal dömda med svår missanpassning möjlighet att erhålla frivårdstjänstemän som övervakare. Vidare beräknas medel för sju tjänster som assistent för en fortsatt förstärkning av frivårdens kurativa verksamhet vid häkten och lokalanstalter såsom ett led i de ovan berörda strävandena till ökad integrering mellan anstaltsvård och frivård. Medel beräknas också för tjänster vid det i det föregående nämnda nya inackorderingshemmet i Uppsala.

En betydande post under ifrågavarande punkt utgör ersättning till frivilliga övervakare inom kriminalvården. För innevarande budgetår har upptagits ett belopp av 12 220 000 kr. för arvode och kostnadsersättning till lekmannaövervakarna.

Den 1 januari 1975 stod totalt 17 056 personer under övervakning. Av dessa övervakades omkring 14 650 av lekmannaövervakare och återstoden av frivårdstjänstemän. För de frivilliga övervakarna utgjorde före den 1 juli 1968 arvodet för varje övervakningsfall 25 kr. i månaden. Beloppet innefattade också ersättning för kostnader i samband med uppdraget. Från och med nämnda datum höjdes ersättningen till nuvarande 50 kr. per månad. I samband därmed uttalades att möjlighet borde finnas att ge övervakare gottgörelse för större kostnader av engångskaraktär – utöver de 15 kr. i månaden som ingår i den fasta ersättningen. För nästa budgetår föreslås det totala anslaget till övervakarna bli uppfört med i stort sett oförändrat belopp, eller med 12 137 000 kr. Minskningen sammanhänger med 1973 års beslut om förkortning av övervakningstiden vid skyddstillsyn.

Frågan om en höjning av ersättningen till de frivilliga övervakarna aktualiseras i år i tre motioner. I motionen 138 begärs sålunda att ersättningen fr. o. m. den 1 juli 1975 skall utgöra 100 kr. per månad och övervakningsuppdrag, varav 50 kr. arvode och 50 kr. gottgörelse för beräknade kostnader med anledning av uppdraget. Motionärerna begär också att anslaget under ifrågavarande punkt för nästa budgetår skall räknas upp med 12 220 000 kr. I motionen 324 hemställs om en översyn av ersättningen till övervakarna

inom kriminalvården. Yrkandena i båda motionerna motiveras med att det nu utgående ersättningsbeloppet varit oförändrat sedan 1968. Motionärerna påpekar också vikten av att ersättningen är så avpassad att lämpliga övervakare kan rekryteras. Yrkandet i motionen 1108 om en ökning av anslaget till frivården med 20 milj. kr. motiveras bl. a. med önskvärdheten att höja ersättningen till de frivilliga övervakarna.

I enlighet med önskemål från riksdagens sida (JuU 1972:6, rskr 1972:78) behandlades frågan om övervakarersättningen av kriminalvårdsberedningen i anslutning till bedömningen av övriga resursbehov inom kriminalvården. Beredningen fann därvid mer angeläget att öka möjligheterna att ersätta de övervakare som haft speciella utgifter i samband med övervakningsuppdraget än att medge en generell, mycket kostnadskrävande arvodeshöjning, vilken kunde medföra att andra, enligt beredningens mening mer oundgängliga åtgärder måste anstå. I enlighet härmed föreslog beredningen en höjning av medlen till särskilda kostnader för övervakare. Beredningens förslag godtogs av statsmakterna (prop. 1973:1 bil. 4 s. 129, JuU 1973:15 s. 13, rskr 152) under hänvisning bl. a. till den kraftiga prioritering till förmån för frivården i övrigt som riktlinjerna innebar och till de ökade möjligheterna för övervakarna att få ersättning för särskilda kostnader.

Möjligheterna i sistnämnda hänseende innebär bl. a. att övervakarna kan få ersättning för förlorad arbetsförtjänst, för kostnader som de haft för sin klient i samband med resor, t. ex. för nattlogi och uppehälle, ävensom för större kostnader av engångskaraktär som kan ha betydelse för den övervakades rehabilitering. Sådana utgifter kan avse anskaffande av bostad, möbler eller arbetsredskap åt klient, hjälp till klädesutrustning, resor, vistelse i skyddad miljö m. m. Förutsättning för ersättning för kostnader av angivet slag är i princip att övervakaren samrått med eller inhämtat medgivande från skyddskonsulenten eller i vissa fall kriminalvårdsdirektören.

Med hänsyn framför allt till riksdagens ställningstagande år 1973 och till nyss beskrivna ersättningsmöjligheter i vad gäller särskilda utgifter fann utskottet när frågan prövades förra året inte tillräckliga skäl att då förorda någon höjning av övervakarersättningen. Liksom år 1973 underströk emellertid utskottet att frågan om vilken inverkan ersättningens storlek kan ha på rekrytering och bibehållande av intresserade och lämpliga övervakare i fortsättningen måste ägnas särskild uppmärksamhet. Utskottet fann också anledning förorda att de angivna kostnadsersättningsreglerna tillämpades liberalt och utan onödig administrativ omgång (JuU 1974:5 p. 3).

Enligt utskottets mening utför de frivilliga övervakarna inom kriminalvården ett synnerligen ansvarsfullt och krävande arbete, och det är av stor vikt att det till denna frivårdsverksamhet knyts ett tillräckligt antal lämpliga personer. Det kan enligt utskottets mening inte uteslutas att ersättningsfrågan kan ha inverkat på rekryteringen. Med beaktande av dessa förhållanden och framför allt med hänsyn till den förändring i det allmänna löne- och kostnadsläget som ägt rum sedan ersättningsbeloppet senast fastställdes

anser utskottet att en uppräkning av övervakarnas ersättning måste komma till stånd inom den närmaste tiden. Vid beloppsbestämningen, som inte kan göras fristående från bedömningen av övriga resursbehov inom kriminalvården, måste enligt utskottets mening övervägas inte bara den effekt ersättningens storlek kan ha på den viktiga rekryteringsfrågan utan också vilka konsekvenser en höjning av ersättningen kan ha på övervakararvodena inom andra vårdområden. Vidare måste beaktas den inträffade nedgången av antalet klienter inom frivården och överförandet av allt flera övervakningsfall till tjänstemannaövervakare. Med hänsyn till det anförda kan utskottet inte tillstyrka att en uppräkning av övervakarersättningen sker utan närmare överväganden. Vid den översyn som utskottet sålunda förespråkar bör – utöver vad nyss sagts – särskild uppmärksamhet ägnas frågan om en smidig utformning av bestämmelserna om gottgörelse för kostnader. Det bör överlåtas åt regeringen att bestämma formerna för översynsarbetets bedrivande. Förslag i anledning av översynen bör föreläggas riksdagen utan dröjsmål. Vad utskottet här i anledning av motionerna 138, 324 och 1108 anfört bör ges regeringen till känna.

Yrkandet i den sistnämnda motionen om en höjning av anslaget till frivården med 20 milj. kr. utgår från yrkanden i samma motion om avslag på regeringens förslag i budgetpropositionen till anvisning av medel för 400 nya polismanstjänster. Dessa yrkanden har utskottet avstyrkt vid behandlingen av propositionen såvitt gäller anslagen till polisväsendet (JuU 1975:9 p. 7 och 8). I konsekvens härmed avstyrker utskottet bifall till motionen 1108 i vad den avser en uppräkning av anslaget till frivården.

I syfte att förbättra frivårdens behandlings- och stödåtgärder föreslås i motionerna 136 och 721 en uppräkning av anslaget under förevarande punkt med 477 000 kr. resp. 500 000 kr.

Utskottet är i princip positivt inställt till den av motionärerna föreslagna ytterligare satsningen på frivårdssektorn, som ligger i linje med 1973 års kriminalvårdsreform. Emellertid måste beaktas att redan regeringens förslag till anslagsökningar till frivården vid sidan av mycket kraftiga personella förstärkningar innefattar en uppräkning av anslagsposten för behandlings- och stödåtgärder med 705 000 kr. Härtill kommer den betydande satsning på frigivningsstöd utöver regeringens förslag som utskottet tillstyrkt i det föregående. Med hänsyn till det anförda saknas enligt utskottets mening f. n. utrymme för en större satsning än den som innefattas i regeringens förslag. Utskottet avstyrker därför bifall till motionerna 136 och 721 i här berörd del.

De i det föregående i samband med frågan om frigivningsstöd något berörda spörsmålen om samarbete och om ansvars- och kostnadsfördelning mellan olika samhällsorgan när det gäller kriminalvårdens klienter behandlas från något vidare aspekter i motionerna 136 och 325. I den förstnämnda motionen yrkas under åberopande av uttalanden av utskottet åren 1973

och 1974 att riksdagen skall begära att socialutredningen bör få i uppdrag att utreda en mer långtgående samordning mellan socialvården och frivården. I motionen 325 framförs mera konkreta förslag syftande till att staten skall överta kommunernas kostnader för familjevårdsverksamheten inom kriminalvården.

Olika frågor om skilda samhällsorgans ansvar för kriminalvårdens klienter ägnades stort intresse vid riksdagens ställningstagande till kriminalvårdsreformen år 1973 och vid kriminalvårdslagstiftningen förra året (JuU 1973:15 s. 5–7 och JuU 1974:2 s. 34–36). År 1973 anförde utskottet att erfarenheterna visade att det förelåg ett klart behov av fastare former för samarbetet mellan samhällets olika vårdgrenar, och utskottet underströk kraftigt vikten av att berörda samarbetsfrågor ägnades särskild uppmärksamhet under det fortsatta arbetet med kriminalvårdsreformens förberedande och genomförande. Därvid borde en samordning med socialutredningens arbete på detta område komma till stånd. I anslutning till vad utskottet uttalat år 1973 framhöll utskottet förra året vikten av att uppmärksamhet ägnades åt utarbetandet av speciella former för kontakt och samverkan. Därvid ansåg utskottet det vara nödvändigt att klarlägga frågorna om ansvars- och kostnadsfördelningen, så att samarbetet inte försvårades av oklarheter i sådant hänseende. Utskottets uttalande gällde inte bara förekommande lokala problem utan i lika hög grad former för samarbete på regional och central nivå. Utskottet uttalade vidare att en helhetslösning av hithörande problem, vilken utskottet betecknade som angelägen och brådskande, förutsatte en övergripande och ingående genomlysning som inte kunde nås enbart genom ett omedelbart, intensifierat samarbete mellan kriminalvården och övriga myndigheter och organ. Det erfordrades enligt utskottets bedömning bl. a. överväganden rörande riktlinjer i stort för skilda samarbetsformer, och de olika frågeställningarna måste sättas in i det större sammanhang som gäller samhällets samlade insatser mot brott. I fråga om vilka styrmedel som borde komma till användning och var ansvaret borde ligga för det arbete som utskottet sålunda uttalade sig för kunde enligt utskottet råda viss tveksamhet. Vissa skäl ansågs kunna tala för att arbetet genomfördes i det brottsförebyggande rådets regi. Andra skäl kunde tala för att uppdraget gavs socialutredningen eller en särskild kommitté. Med hänsyn härtill ansåg utskottet att de närmare formerna för arbetets bedrivande borde avgöras av Kungl. Maj:t. Utskottet framhöll också att arbetet borde bedrivas med skyndsamhet samt att förslag i anledning av de överväganden som måste äga rum borde framläggas utan dröjsmål. Vad utskottet anfört gavs Kungl. Maj:t till känna.

I socialutredningens förra året avlämnade principbetänkande (SOU 1974:39) ansåg sig utredningen med hänvisning till sina direktiv inte ha funnit anledning att närmare analysera behovet av ökad samordning av insatserna.

Inom det brottsförebyggande rådet har bildats en arbetsgrupp rörande

anpassningsstöd åt straffade. Enligt av rådets styrelse i år antagna direktiv för arbetsgruppen åligger det denna bl. a. att senast den 1 november 1975 till rådet inkomma med förslag om hur samarbetet mellan kriminalvården och andra samhällsorgan bör utformas på längre sikt. Det åligger också gruppen att i avvaktan på slutligt ställningstagande om samarbetets utformning tills vidare följa och genom initiativ främja sådant samarbete såväl vad gäller rehabiliteringen under anstaltstiden som stödåtgärder i samband med frigivningen. För uppgifternas fullgörande har gruppen utökats med representanter för socialstyrelsen, Kommunförbundet och Landstingsförbundet.

Enligt vad utskottet inhämtat är också en särskild arbetsgrupp inom kriminalvårdsstyrelsen (genomförandegruppen) sysselsatt med hithörande spörsmål.

Utskottet, som på nytt vill understryka angelägenheten av att en lösning på de nu berörda och i motionen 136 antydda problemen snabbt kommer till stånd, kan med hänsyn framför allt till det uppdrag som lämnats brottsförebyggande rådets nyssnämnda arbetsgrupp inte biträda förslaget i motionen att socialutredningen ges i uppdrag att utreda frågan om en mer långtgående samordning mellan socialvården och frivården. Som framgår av vad utskottet uttalat åren 1973 och 1974 är intresset av en skyndsam lösning av både de principiella och de praktiska frågeställningarna så stort att utredningsarbetet inte rimligen kan få ytterligare försenas genom att läggas ut på skilda händer. Utskottet utgår från att förslag i anledning av det brottsförebyggande rådets överväganden framläggs utan dröjsmål. Med dessa uttalanden avstyrker utskottet bifall till motionen 126 i här behandlad del.

När det gäller önskemålen i motionen 325 om kostnadsansvaret för familjevårdsverksamheten inom kriminalvården vill utskottet ansluta sig till den positiva syn på denna verksamhet som präglar motionsyrkandet. Med tanke på att vistelse i familjevårdshem måste bedömas som värdefull för att lösa omställningsproblem vid övergång från anstaltsvård till frivård eller för att bryta en begynnande nedgångsperiod under tiden i frihet noterar utskottet också med tillfredsställelse de ansträngningar som görs från kriminalvårdsstyrelsens sida att bygga ut denna verksamhet. Det är dock angeläget att de oklarheter som enligt motionärerna är för handen när det gäller den ekonomiska ansvarsfördelningen mellan vederbörande kommunala organ och kriminalvården blir undanröjda. Frågan härom innefattas i det större problemkomplex om andra samhällsorgans ansvar för kriminalvårdens klienter som enligt vad nyss sagts anförtrotts det brottsförebyggande rådet och dess arbetsgrupp för anpassningsstöd. I avvaktan på resultatet av rådets arbete anser sig utskottet inte böra ta ställning till motionärernas förslag att staten skall överta kostnaderna för nu ifrågavarande verksamhet. Utskottet avstyrker därför bifall till motionen.

Mot regeringens medelsberäkning i de delar som inte särskilt berörs av

utskottet under ifrågavarande punkt har utskottet ingen erinran.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen beträffande ersättningen till övervakarna inom kriminalvården i anledning av motionerna 1975:138 och 1975:324 samt motionen 1975:1108 i denna del (yrkande 5 delvis) ger regeringen till känna vad utskottet anfört i detta hänseende;
2. att riksdagen beträffande medelsberäkningen med bifall till regeringens förslag och med avslag på motionen 1975:136 i denna del (yrkande A 3), motionen 1975:721 i denna del (yrkande 3) och motionen 1975:1108 i denna del (yrkande 5 delvis) till *Frivården* för budgetåret 1975/76 anvisar ett förslagsanslag av 79 695 000 kr.;
3. att riksdagen beträffande samarbetet mellan kriminalvården och andra myndigheter och organ m. m. avslår motionen 1975:136 i denna del (yrkande B 5);
4. att riksdagen beträffande familjevårdsverksamheten inom kriminalvården avslår motionen 1975:325.

4. **Maskin- och verktygsutrustning m. m.** Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkten F 4 (s. 80) och hemställer

att riksdagen till *Maskin- och verktygsutrustning m. m.* för budgetåret 1975/76 anvisar ett reservationsanslag av 1 650 000 kr.

5. **Engångsanskaffning av inventarier m. m.** Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkten F 5 (s. 81) och hemställer

att riksdagen till *Engångsanskaffning av inventarier m. m.* för budgetåret 1975/76 anvisar ett reservationsanslag av 5 000 000 kr.

6. **Utbildning av personal m. fl.** Regeringen har under punkten F 6 (s. 81) föreslagit riksdagen att till Utbildning av personal m. fl. för budgetåret 1975/76 anvisa ett reservationsanslag av 3 510 000 kr.

Motioner

I motionen 1975:136 av herr Helén m. fl. (fp) hemställs såvitt nu är i fråga att riksdagen till vidareutbildning av personalen inom kriminalvården anvisar 1 000 000 kr. utöver vad regeringen föreslagit under andra huvudtiteln F 6 Utbildning av personal m. fl. (yrkande A 4).

I motionen 1975:721 av herr Polstam m. fl. (c) hemställs såvitt nu är i fråga att riksdagen beslutar att under punkten F 6 Utbildning av personal m. fl. anslå ett i förhållande till regeringens förslag med 1 000 000 kr. förhöjt anslag på 4 510 000 kr. (yrkande 1).

Utskottet

Från ifrågavarande anslag bestrids vissa utgifter för utbildning av kriminalvårdsverkets personal, personundersökare och övervakare samt utgifter för praktikcentra för studerande vid socialhögskola. Departementschefen föreslår att anslaget för budgetåret 1975/76 förs upp med 3 510 000 kr.

I motionerna 136 och 721 framställs yrkanden om ytterligare medelsanvisning om 1 milj. kr. utöver förslaget i propositionen. Ökningen motiveras med det utbildnings- och fortbildningsbehov som påkallas av den omstrukturering av kriminalvårdens verksamhet som följer av kriminalvårdsreformen.

Motionsyrkandena grundas på äskanden om ökad medelstilldelning under ifrågavarande punkt som framförts i kriminalvårdsstyrelsens petita. Vid bedömningen av medelsbehovet bör enligt utskottets mening hänsyn tas till att – enligt vad utskottet erfarit – kriminalvårdsstyrelsens utbildningskapacitet vad gäller assistentutbildningen är begränsad. Det bör också beaktas att kriminalvårdsstyrelsens äskanden utgick från en större personalökning under nästa budgetår än vad som innefattas i regeringens av utskottet i det föregående tillstyrkta förslag. Härtill kommer att utbildningsbehovet för nyanställd personal reduceras med hänsyn till att personal, som tillförs kriminalvården på grund av beslutad arbetstidsförkortning, redan tillhör kriminalvårdsverket. Med hänsyn till det anförda och till allmänna statsfinansiella synpunkter anser sig utskottet inte kunna tillstyrka bifall till förslagen om en höjning av förevarande anslag. I likhet med motionärerna finner emellertid utskottet att det är angeläget att den av kriminalvårdsstyrelsen i anledning av de senaste årens reformer inledda personalutbildningen kan fortgå. Möjligheter härtill bör enligt utskottets mening föreligga inom ramen för den av regeringen föreslagna medelsanvisningen. Med dessa uttalanden tillstyrker utskottet regeringens förslag och avstyrker bifall till motionerna i här berörda delar.

Utskottet hemställer

att riksdagen med bifall till regeringens förslag och med avslag på motionen 1975:136 i denna del (yrkande A 4) och motionen 1975:721 i denna del (yrkande 1) till *Utbildning av personal m. fl.* för budgetåret 1975/76 anvisar ett reservationsanslag av 3 510 000 kr.

7. **Kriminalvårdsenheter med särskild budget.** Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkten F 7 (s. 81 och 82) och hemställer

att riksdagen till *Kriminalvårdsenheter med särskild budget* för budgetåret 1975/76 anvisar ett förslagsanslag av 1 000 kr.

STATENS ALLMÄNNA FASTIGHETSFOND

8. **Vissa byggnadsarbeten för kriminalvården.** Regeringen har under punkten II:3 (s. 92–94) föreslagit riksdagen att *dels* bemyndiga regeringen att besluta om vissa byggnadsarbeten för kriminalvården inom i redovisad investeringsplan uppförda kostnadsramar i enlighet med vad som förordats i propositionen, *dels* till Vissa byggnadsarbeten för kriminalvården för budgetåret 1975/76 anvisa ett investeringsanslag av 1 000 kr.

Motion

I motionen 1975:136 av herr Helén m. fl. (fp) yrkas såvitt nu är i fråga (yrkande D) att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om en undersökning av möjligheterna att utnyttja en befintlig anstalt för kriminalvårdens behov av lokalanstalt i Stockholmsområdet.

Utskottet

Departementschefen erinrar under förevarande punkt om kriminalvårdsberedningens förslag att cirka 25 lokalanstalter skulle uppföras under en 15-årsperiod samt framhåller att beläggningsutvecklingen på kriminalvårdens anstalter tyder på att behovet torde bli mindre, varför frågan om uppförande av nya lokalanstalter måste kontinuerligt prövas. I investeringsplanen för större byggnadsföretag inom kriminalvården bör enligt departementschefen kostnadsramen för en ny lokalanstalt i Karlstad utgå och – bl. a. med hänsyn till angelägenheten av ytterligare lokalanstaltsplatser i Stockholmsområdet – föras upp en kostnadsram av 7,2 milj. kr. för en ny lokalanstalt i detta område. Den totala medelsförbrukningen för budgetåret 1975/76 beräknas till 13 519 000 kr. Anslag begärs med 1 000 kr.

I motionen 136 uttalas att möjligheterna att utnyttja någon oanvänd befintlig anstalt, ungdomsvårdsskola eller anstalt inom nykterhetsvården, bör prövas innan någon ny lokalanstalt uppförs i Stockholmsområdet. En besparing på ca 3 milj. kr. för nästa budgetår skulle enligt motionärerna kunna göras om någon äldre anstalt kom till användning. Motionärerna nämner att anstalten Bogesund, som tidigare använts som kriminalvårdsanstalt, f. n. står oanvänd. Yrkandet går ut på att riksdagen skall ge regeringen till känna vad i motionen anförts i denna del.

Utskottet vill med anledning av departementschefens uttalanden framhålla att de av statsmakterna år 1973 uppdragna riktlinjerna för en reform av kriminalvården bl. a. innebar att ca 25 nya lokalanstalter skulle uppföras under en femtonårsperiod för en beräknad sammanlagd kostnad av 125 milj. kr. Stora ansträngningar borde enligt justitieutskottets betänkande i ärendet (JuU 1973:15 s. 12) sättas in för att om möjligt nedbringa tiden.

Vissa möjligheter härtill torde enligt vad utskottet uttalade kunna öppnas om befintliga anstalter i större utsträckning än vad som syntes ha förutsatts blev utnyttjade som lokalanstalter. Utskottet utgick från att förutsättningarna härför noga övervägdes i det fortsatta arbetet.

Självfallet måste som departementschefen framhåller frågan om uppförande av nya lokalanstalter kontinuerligt prövas bl. a. med beaktande av beläggningsutvecklingen på anstalterna. Om större avvikelser från de av statsmakterna uppdragna riktlinjerna aktualiseras, bör givetvis på sedvanligt sätt frågan på nytt underställas riksdagens prövning. Mot departementschefens förslag att kostnadsramen för ny lokalanstalt i Karlstad bör utgå har utskottet ingen erinran.

Beträffande den i motionen 136 upptagna frågan om möjligheterna att nyttja någon oanvänd befintlig anstalt som lokalanstalt i Stockholmsområdet förutsätter utskottet att frågan härom ägnas kontinuerlig uppmärksamhet i enlighet med riksdagsuttalandena 1973. Den i motionen särskilt angivna Bogesundsanstalten har enligt vad utskottet inhämtat varit föremål för uppmärksamhet i sammanhanget men inte befunnits tjänlig för ändamålet. Utskottet noterar med tillfredsställelse att medel beräknas i investeringsplanen för ny lokalanstalt i Stockholmsområdet. Motionsyrkandet avstyrks.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen avslår motionen 1975:136, yrkande D;
2. att riksdagen bemyndigar regeringen att besluta om vissa byggnadsarbeten för kriminalvården inom i investeringsplanen upptörda kostnadsramar i enlighet med vad departementschefen förordat i propositionen;
3. att riksdagen till *Vissa byggnadsarbeten för kriminalvården* för budgetåret 1975/76 anvisar ett investeringsanslag av 1 000 kr.

Stockholm den 8 april 1975

På justitieutskottets vägnar
LISA MATTSON

Närvarande: fröken Mattson (s), herrar Polstam (c), Larfors (s), Johansson i Växjö (c), Jönsson i Malmö (s), Westberg i Ljusdal (fp), Nygren (s), Bengtsson i Göteborg (c), fru Bergander (s), herrar Schött (m), Fransson (c), fru Wiklund (c), fru Andersson i Kumla (s), fru Lindquist (m) och herr Pettersson i Västerås (vpk).

Reservationer

1. vid *punkten 2* (Kriminalvårdsanstalterna)
av herr Schött (m), som beträffande bidrag till KRUM anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 8 som börjar med "I anledning" och slutar med "motionen 1112" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets mening är de flesta av de frivilliga insatser som görs av skilda organisationer för att främja positiva kontakter mellan kriminalvårdsklientelet och personer utanför kriminalvården av stort värde och förtjänta av statligt ekonomiskt stöd. De medel för ändamålet, som upptas i regeringens förslag under punkten F 3, bör liksom för närvarande disponeras av kriminalvårdsstyrelsen. I fråga om styrelsens handhavande av medlen vill utskottet erinra om sitt uttalande år 1972 (JuU 1972:6 s. 13) av innebörd att styrelsen äger disponera anslaget efter självständig bedömning utan bundenhet till riksdagens uttalande 1969 rörande bidrag till KRUM:s konkreta sociala verksamhet. Utskottet vill också erinra om sitt av riksdagen godkända uttalande år 1973 (JuU 1973:15) att vissa inslag i KRUM:s verksamhet uppenbarligen står i mindre god överensstämmelse med syftet med de anslagna medlens användning. Den kritik som bl. a. motionsvägen riktats mot KRUM i skilda avseenden ger enligt utskottets mening vid handen att många inslag i denna organisations verksamhet strider mot syftet med de anslagna medlens användning.

Utskottet vill i och för sig inte ifrågasätta principen att det bör ankomma på kriminalvårdsstyrelsen att disponera medlen inom ramen för det med anslagsposten avsedda ändamålet. Mot den nyss skildrade bakgrunden och med hänsyn till de stora behov av ekonomiskt stöd som föreligger inom andra organisationer som verkar i det angivna syftet vill utskottet emellertid till ledning för styrelsens handhavande av medlen framhålla att enligt utskottets uppfattning KRUM icke bör beviljas någon andel av ifrågavarande medel.

Vad utskottet sålunda anfört bör ges regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 8 bort ha följande lydelse:

> 8. att riksdagen beträffande bidrag till KRUM med bifall till motionen 1975:1112 ger regeringen till känna vad utskottet anfört i detta hänseende.

2. vid *punkten 2* (Kriminalvårdsanstalterna)
av fru Lindquist (m), som beträffande höjning av anslagsposten Frivillig kontaktverksamhet anser

dels att den del av utskottets yttrande som börjar på s. 8 med "Vad gäller" och slutar på s. 9 med "motionen 1117" bort ha följande lydelse:

Vad gäller den i motionen 1117 föreslagna uppräkningen av anslagsposten Frivillig kontaktverksamhet delar utskottet motionärernas uppfattning om

det stora värdet av den kontaktverksamhet som Röda korset och andra hjälporganisationer bedriver i samarbete med kriminalvårdsstyrelsen. Med hänsyn till behovet av att fortsätta och vidareutveckla denna verksamhet och då ifrågavarande belopp varit oförändrat alltsedan anslaget tillkom 1969/70, anser utskottet i likhet med motionärerna att anslagsposten bör uppräknas till 200 000 kr.

dels att utskottets hemställan under 9 bort ha följande lydelse:

9. att riksdagen beträffande höjning av anslagsposten Frivillig kontaktverksamhet i anledning av motionen 1975:1117 i denna del ger regeringen till känna vad utskottet anfört i detta hänseende.

3. vid *punkten 2* (Kriminalvårdsanstalterna)

av herr Westberg i Ljusdal (fp), som beträffande utredningen av möjligheterna att ersätta isolering med andra åtgärder m. m. anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 10 som börjar med "När isoleringsproblematiken" och slutar med "yrkande B 6)" bort ha följande lydelse:

När isoleringsproblematiken nu åter aktualiseras vill utskottet på nytt slå fast sin principiella inställning att man på andra vägar än genom isolering bör söka komma till rätta med missförhållanden som kan aktualisera isolering. Med hänsyn till angelägenheten av att finna alternativa former för ett effektivt upprätthållande av säkerheten och disciplinen inom kriminalvårdsanstalterna hyser utskottet förståelse för den otålighet som präglar utredningsyrkandet i motionen 136. Utskottet utgår från att regeringen, sedan vissa förberedande undersökningar avslutats, snarast kommer att ta ställning till frågan om utredningsarbetets bedrivande. Härvid bör enligt utskottets mening beaktas angelägenheten av att de båda utredningarna ges parlamentarisk förankring. Vad utskottet sålunda i anledning av motionen 136 i denna del (yrkande B 6) anfört bör ges regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 10 bort ha följande lydelse:

10. att riksdagen beträffande utredningen av möjligheterna att ersätta isolering med andra åtgärder m. m. med bifall till motionen 1975:136 i denna del (yrkande B 6) ger regeringen till känna vad utskottet anfört i detta hänseende.

4. vid *punkten 2* (Kriminalvårdsanstalterna)

av herr Westberg i Ljusdal (fp), som beträffande ändring i 47 § lagen om kriminalvård i anstalt och upphävande av 50 § samma lag anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 10 som börjar med "Innan resultatet" och slutar med "och C 3)" bort ha följande lydelse:

Med tanke på att isolering innebär betydande risker för allvarliga skadeverkningar för den som drabbas därav är utskottet i princip negativt inställt

till dylika åtgärder. Närmare erfarenheter rörande isoleringens kriminalpolitiska effekt som disciplinär bestraffning saknas och dess ändamålsenlighet kan enligt utskottets mening starkt ifrågasättas. De i 47 § i övrigt upptagna formerna för disciplinär bestraffning, varning och förordnande att viss tid inte skall inräknas i verkställighetstiden, torde vara till fyllest om – såsom utskottet tidigare förespråkat – disciplinära förseelser i första hand sätts in i ett terapeutiskt sammanhang och möts av åtgärder utan tvångsinslag. Mot bakgrund av det anförda förordar utskottet att riksdagen med anledning av motionen 136 i dessa delar hos regeringen anhåller att 1975/76 års riksmöte föreläggs förslag till sådan ändring i lagen om kriminalvård i anstalt att isolering enligt 47 och 50 §§ avskaffas.

dels att utskottets hemställan under 11 bort ha följande lydelse:

11. att riksdagen beträffande ändring i 47 § lagen om kriminalvård i anstalt och upphävande av 50 § samma lag i anledning av motionen 1975:136 i dessa delar (yrkandena C 2 och C 3) hos regeringen anhåller att 1975/76 års riksmöte föreläggs förslag till sådan ändring i lagen om kriminalvård i anstalt att isolering enligt 47 och 50 §§ avskaffas.

5. vid *punkten 2* (Kriminalvårdsanstalterna)

av fru Lindquist (m), som beträffande medelsberäkningen – under förutsättning av bifall till reservationen nr 2 – anser att utskottets hemställan under 12 bort ha följande lydelse:

12. att riksdagen beträffande medelsberäkningen i anledning av regeringens förslag och motionerna 1975:136 i denna del (yrkande A 2 delvis), 1975:721 i denna del (yrkande 2 delvis) och 1975:1117 i denna del till *Kriminalvårdsanstalterna* för budgetåret 1975/76 anvisar ett förslagsanslag av 410 935 000 kr.

6. vid *punkten 3* (Frivården)

av herrar Polstam (c), Johansson i Växjö (c), Westberg i Ljusdal (fp), Bengtsson i Göteborg (c), Fransson (c) och fru Wiklund (c), som beträffande medelsberäkningen anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 14 som börjar med "Utskottet är" och slutar med "berörd del" bort ha följande lydelse:

Den av motionärerna föreslagna ytterligare satsningen på frivårdssektorn ligger i linje med 1973 års kriminalvårdsreform. Med hänsyn till vikten av att den inledda förstärkningen av kriminalvårdens resurser när det gäller behandlings- och stödåtgärder bland frivårdsklientelet kan fullföljas förordar utskottet att riksdagen i anledning av motionerna 136 och 721 i här berörda delar beslutar en uppräkning av anslaget till frivården för nästkommande budgetår med 490 000 kr.

dels att utskottets hemställan under 2 bort ha följande lydelse:

2. att riksdagen beträffande medelsberäkningen i anledning av regeringens förslag och motionerna 1975:136 i denna del (yrkande A 3), 1975:721 i denna del (yrkande 3) och 1975:1108 i denna del (yrkande 5 delvis) till *Frivården* för budgetåret 1975/76 anvisar ett förslagsanslag av 80 185 000 kr.

7. vid *punkten 3* (Frivården)

av herr Pettersson i Västerås (vpk), som beträffande medelsberäkningen anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 14 som börjar med "Yrkandet i" och slutar med "till frivården" bort ha följande lydelse:

I motionen 1108 hemställs att anslaget under ifrågavarande punkt skall höjas med 20 milj. kr. Hemställan är kopplad till ett yrkande i samma motion om avslag på regeringens begäran om ytterligare medel för en utökning av antalet polismän (prop. 1975:1 bil. 4 punkten B 6). Dessa medel bör enligt motionärerna i stället användas till brottsförebyggande och rehabiliterande åtgärder samt till kriminalpolitisk forskning. Yrkandet om begränsning av polisanslaget har tillstyrkts i en reservation (nr 7 vid punkten 7) till utskottets betänkande JuU 1975:9. I konsekvens härmed och då behovet av ytterligare medel till fortsatt förstärkning av frivården är utomordentligt stort tillstyrker utskottet motionärernas yrkande om ökning av nu förevarande anslag. De ökade insatserna bör i linje med 1973 års kriminalvårdsreform avse bl. a. ytterligare assistenttjänster för övervakningsverksamhet och för utökad integrering mellan frivård och anstaltsvård genom verksamhet på häkten och lokalanstalter samt utökade behandlings- och stödåtgärder och ytterligare inackorderingshem.

dels att utskottets hemställan under 2 bort ha följande lydelse:

2. att riksdagen beträffande medelsberäkningen med bifall till motionen 1975:1108 i denna del (yrkande 5 delvis) och i anledning av regeringens förslag och motionerna 1975:136 i denna del (yrkande A 3) och 1975:721 i denna del (yrkande 3) till *Frivården* för budgetåret 1975/76 anvisar ett förslagsanslag av 99 695 000 kr.

Särskilt yttrande

vid *punkten 6* (Utbildning av personal m. fl.)

av herrar Polstam (c), Johansson i Växjö (c), Westberg i Ljusdal (fp), Bengtsson i Göteborg (c), Fransson (c) och fru Wiklund (c), som beträffande medelsberäkningen anför:

Den av 1973 års riksdag beslutade kriminalvårdsreformen och de lagändringar som därav följt, bl. a. den av förra årets riksdag antagna lagen om kriminalvård i anstalt, innebär att personalens åligganden och arbetsuppgifter i många fall förändras på ett mer eller mindre genomgripande sätt. De beslutade reformerna medför bl. a. ändrade arbetsrutiner för såväl vård- och tillsynspersonalen som för arbetsledarna. Frivårdspersonalen kommer på ett annat sätt än tidigare att medverka i arbetet på häkten och lokalanstalter. För att den beslutade omstruktureringen av kriminalvårdens olika verksamhetsformer praktiskt skall kunna fungera och leda till önskat resultat är det angeläget att den föregås och följs upp av utbildning, inskolning och fortbildning av olika personalkategorier på skilda nivåer.

Mot denna bakgrund vill vi i likhet med utskottet framhålla att det är angeläget att den av kriminalvårdsstyrelsen i anledning av reformerna inledda personalutbildningen kan fortgå. Enligt vår mening bör i största möjliga utsträckning de här berörda utbildningsbehoven prioriteras inom ramen för de medel som anvisas under anslaget Utbildning av personal m. fl.